

İyi Yönetişim Olgusu ve Ekonomik Büyüme Politikaları Üzerine Yansıması

Aylin Konu¹

Özet

İyi yönetim, özellikle gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması açısından önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Yönetişim kalitesinde meydana gelen bir iyileşmenin, ekonomik performans üzerindeki olumlu etkisi son dönemde sosyal bilimcilerin hem fikir olduğu bir konu haline gelmiştir.

Bu çalışmanın amacı, yönetim kalitesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin hangi araçlarla gerçekleştiğini belirlemeye yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle yönetim göstergeleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra yönetim kalitesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Son olarak ise çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

1. GİRİŞ

“*Makro ekonomik göstergelerin belirleyicileri*” sorusu, bir çok teorik ve ampirik araştırmaya konu olmuş, iktisat bilimin önemli inceleme alanını oluşturmaktadır. Önceleri makro ekonomik performans üzerinde sadece ekonomik unsurların etkisi vurgulanırken 1990’ lı yıllar ile birlikte ekonomik unsurlarla birlikte toplumsal ve kurumsal unsurlara da vurgu yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda ülkeler arasındaki makro ekonomik performans farklarının ortaya çıkmasında yalnızca ekonomik nedenlerin değil aynı zamanda kurumsal yapı olarak da ifade edilebilen sosyal, hukuki, siyasal ve kültürel faktörlerin de önemli rollerinin olduğu, günümüz iktisat literatüründe en çok vurgu yapılan konuların başında gelmektedir (Ata ve Şahbaz, 2013:163).

1 Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, akoc@gantep.edu.tr <https://orcid.org/0000-0001-8336-5475>

Günümüz ekonomik büyüme ve kalkınma yaklaşımlarında, iyi yönetim olgusunun önemli bir rolünün olduğu genel kabul gören bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. İyi yönetim, yüksek düzeyde verimlilik ve inovasyon yaratarak sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir (Kraipornsak, 2018: 93). İyi yönetim, etkili ve verimli kamu politikalarının yürütülmesi amacıyla paydaşların ortak çıkarlarının, kamusal faaliyet alanlarının ve bunların koordinasyonunun açıklanmasına ilişkin anlayışı ifade eder (Khouya ve Benabdelhadi, 2020:49).

İyi yönetim olgusu ilk defa Dünya Bankası'nın 1989 tarihli bir çalışmada kullanılmış ve bu raporda hesap verebilirlik, şeffaflık, yargı bağımsızlığı gibi iyi yönetim ilkelerinden bahsedilmiştir (Coşkun, 2019:2). İyi yönetim; yönetim ve ekonomik performans arasında pozitif bir ilişki olduğunu kabul etmekte ve eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarının artırılmasını, verimsiz kamu harcamalarının ise azaltılmasını öngörmektedir. Bunun yanı sıra iyi yönetim, düzenleyici reformlar yoluyla özel sektörün desteklenmesini, vergi sistemi reformunu ve kurumsal yapıda artan oranda şeffaflık ve hesap verebilirliği gerektirmektedir (Kersbergen ve Waarden, 2004: 145).

Yönetim kalitesi ile ekonomik büyüme arasında kurulan teorik ilişki, yönetim kalitesini meydana getiren faktörlerde sağlanacak iyileşmelerin fiziki ve beşeri sermaye yatırımlarında artışa neden olacağını ve bunun da söz konusu faktörlerin daha etkin kullanılmasını sağlayarak ekonomik büyümeyi artıracığı görüşüne dayanmaktadır (Hall ve Jones, 1999: 83).

Yönetim kalitesinde meydana gelen bir iyileşmenin, ekonomik performans üzerindeki olumlu etkisi son yıllarda yapılan çalışmalarda sosyal bilimcilerin hem fikir olduğu bir konu haline gelmiştir (Ata vd. 2012:324). Hazırlanan bu çalışmada, Dünya Bankası tarafından geliştirilen yönetim göstergeleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki, Türkiye ve seçilmiş gelişmiş ülkeler açısından incelenecektir. Bu kapsamda öncelikle yönetim göstergeleri hakkında bilgi verilecek sonrasında yönetim kalitesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi teorik olarak ortaya konulacaktır.

2. Yönetişim Göstergeleri

İyi yönetim günümüzde özellikle gelişmekte olan ülkelerde, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasında bir öncelik olarak kabul edilmektedir. İyi yönetim konusunda farklı tanımlamalar yapılmıştır ancak bunların çoğu nitelikli bir yönetim ve kurumlar arasındaki güçlü bağlantıya işaret etmektedir (Kaufmann vd. 2010). İdarenin ve kurumların etkinliği ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir ilerlemesini sağlayabilir.

Aslında yönetim, kurumları sosyal, politik ve idari aktörlerin yönetim faaliyetlerinden ortaya çıkan modeller olarak tanımlayarak ve aynı zamanda toplumların sektörlerini yönlendirmek, kontrol etmek veya yönetmek için kullanılan süreçleri vurgulayarak analitik olarak ele alınabilir (Khouya ve Benabdelhadi, 2020:49).

Dixit (2009) iyi yönetişimi, ekonomik işlem ve faaliyetleri destekleyen yasal ve sosyal kurum ve yapılarla ilişkili olarak tanımlamıştır. Bu kurum ve yapı, mülkiyet haklarının korunması, sözleşmelerin uygulanması ve kolektif eylemlerin sağlanması ile güçlendirilmektedir.

Fukuyama (2013) yönetişimi hükümetin kuralları uygulama ve hizmet sunma yeteneği olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte, yönetişimin tanımını ve ölçümünü kavramsal olarak kapasite ve özerklik olmak üzere iki ayrı boyutta ortaya koymuş ve bunları oluşturabilecek birkaç bileşen önermiştir. Çalışmada ayrıca devlet bileşenlerinin işlev, bölge ve hükümet düzeyine göre ayrıştırılması önerilmiştir.

Birleşmiş Milletler iyi yönetişimi, kamu yararına cevap verebilecek kaynakların verimli bir şekilde tahsisi ve yönetimi olarak tanımlamıştır. Hükümet, mevcut kaynakların en iyi şekilde tahsisi ve dağıtımı ile gerekli tüm kamu mal ve hizmetlerini yeterli düzeyde sağlamalıdır. Bu nedenle iyi yönetim, temel kamu mal ve hizmetlerinin hükümet tarafından hem resmi hem de gayri resmi olarak sağlanmasıyla ilgilidir. Buna bağlı olarak yönetim, hükümetin insan hakları, demokratik süreç, halkın katılımı, hesap verebilirlik ve şeffaflıkla tutarlı olarak insanlara sağlaması gereken temel kamu malları ve hizmet süreçleriyle ilgilenmelidir (Kraipornsak, 2018: 94).

İyi yönetişimin öneminin farkına varan birçok ülkede, kalkınma sonuçlarının izlenmesi için yönetim endeksi hazırlanmaktadır. Bununla birlikte, ülkelerin yönetim kalitesinin bir göstergesi olarak, Kaufmann, Kraay ve Mastruzzi tarafından 1996 yılından bu yana 200'den fazla ülkeyi kapsayacak şekilde "Dünya Yönetişim Göstergeleri-World Governance Indicators (WGI)" oluşturulmuştur (Kaufmann vd. 2009). Bu nedenle, bu çalışmada ülkeler arası analizlerde tutarlı bir şekilde karşılaştırılabilir olması için WGI kullanılmıştır. Sözkonusu çalışmada, yönetim bir ülkede yetkinin uygulanmasında kullanılan gelenekler ve kurumlar şeklinde tanımlanmakta altı başlık altında incelenmektedir.

Söz Hakkı ve Hesap Verebilirlik: Bir ülke vatandaşlarının, hükümetin seçilmesine ne oranda katılabildikleri, ifade özgürlüğü, yönetime katılma, şirket kurma özgürlüğü ve basın özgürlüğü üzerine algıları içermektedir

Politik İstikrar ve Şiddetsizlik: Hükümetin anayasa dışı yollarla veya terörizm gibi şiddet yöntemleriyle istikrarsızlaştırılması olasılığı ile hükümetin etkili politikalar üretme ve uygulama kapasitesi ölçülmektedir.

Hükümet Etkililiği: Bu kapsamda kamu hizmetlerinin kalitesi, devlet hizmetlerinin kapasitesi ve politik baskılardan bağımsızlığı; politika uygulamalarının kalitesi ile hükümetin taahhüt ettiği politikalara olan güven gibi unsurlara ilişkin veriler ölçülmektedir.

Düzenleyici Kalite: Hükümetin, özel sektörün gelişimini sağlayan ve teşvik edici sağlam politikalar ve düzenlemeler sağlama ve uygulama yeteneğini ölçmektedir.

Hukukun Üstünlüğü: Mülkiyet hakları, polis ve mahkemelerin kalitesi de dahil olmak üzere, kurumların toplum kurallarına ne ölçüde uyduğu ve güvendiği; ve suç riski üzerine algıları kapsamaktadır. . Bu endeks, vatandaşların, kurumların ve kamu görevlilerinin toplumun kurallarına saygı gösterme ve uygun hareket etme düzeyini ölçen çeşitli göstergelerden oluşmaktadır.

Yolsuzluğun Kontrolü: Yolsuzluğun hem küçük hem de büyük çaplı türleri de dahil olmak üzere, kamu gücünün ne ölçüde özel kazanç grupları için kullanıldığına yönelik algıları göstermektedir. Söz konusu endeks, yolsuzlukla mücadele için alınan önlemleri ve kamu yetkisinin özel çıkarların korunması için kullanımına yönelik verileri ölçmektedir (Kaufmann, Kraay ve Mastruzzi, 2010:7-8).

Bu göstergeler, o ülkeye ait bir takım kurumsal unsurların değerlendirilmesi ve göz önünde tutulması çerçevesinde hesaplanmaktadır. Bu 6 göstergenin hesaplanmasında göz önünde tutulan kriterler Tablo 1'de gösterilmektedir. Değerler, -2.5 ile +2.5 arasında yer almakta ve eksiden artıya doğru gidildikçe, o ülkede kurumsal yapıya ait göstergelerde olumlu bir gelişmenin olduğunu ifade etmektedir.

Yönetişim göstergelerinin bu şekilde ölçülebilir bir biçimde ifade edilmesi, ülkeler arasında yönetim kalitesi farklılıklarının karşılaştırılmasını da mümkün kılmaktadır (Huther ve Shah, 2000).

Tablo 1: Yönetişim Göstergelerinin Hesaplanmasına Temel Oluşturan Faktörler

İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik (Şeffaflık)	Politik İstikrar ve Şiddet Yokluğu	Yönetimin Etkinliği
-Siyasi Katılım -Siyasi Sürecin Etkinliği -Sivil Özgürlükler -Siyasi Haklar -İnsan Hakları -Demokratik Hesap Verebilirlik	-Ülke içi şiddet -Terör -Hükümet istikrarı -Askeri Kanadın Siyasetteki Rolü -Dinsel Gerilimler -Etnik Gerilimler	-Kamu Hizmetini Düzenleyen Hükümlerin Kalitesi -Bürokrasinin Kalitesi -Memurların Yeterliliği -Kamu Hizmetinin Siyasi Bağımsızlığı -Hükümet Politikalarına Güven
Düzenlemelerin Kalitesi	Hukukun Üstünlüğü	Yolsuzluğun Önlenmesi
-Yatırım Profili -Ekonomik Alanlardaki Aşırı Düzenlemeler -Fiyat Kontrolleri -Yetersiz Bankacılık Denetimi	-Güven -Kanun ve Düzen Kurallara Uyma -Suç işlenme Sıklığı -Adli Sistemin Etkinliği ve Tahmin Edilebilirliği -Sözleşmelerin Uygulanabilirliği	-Kişi ve Kurumların Yolsuzluk Eylemlerindeki Yeri -Kişi ve Kurumların Algıladıkları ya da Karşılaştıkları Yolsuzluklar -Rüşvet

Kaynak: Kaufmann, Kraay ve Mastruzzi, 2010: 7-8.

3. İyi Yönetişim ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Yönetişim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, uluslararası kalkınmada en önemli araştırma alanlarından biridir (Grindle, 2004). Nitelikli yönetim ve kurumların başka bir deyişle iyi yönetişimin etkin kaynak tahsisine ve iyi yönetime yol açabileceği varsayılmaktadır. İyi yönetişim ekonomik işleyişi ve büyümeyi teşvik eden destekleyici bir faktör olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla daha yüksek yönetişim kalitesi büyümenin desteklenmesi anlamına gelmekte ve kişi başına daha yüksek gelire yol açmaktadır (Kraipornsak, 2018: 99). Ülkelerin sahip olduğu iyi yönetişim kurumsal yapının başarısıyla da ilişkilidir. Yönetişim, ülkelerin kurumsal yapı kalitesinin belirlenmesinde önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir (Özdemir ve İmamoğlu, 2021:117). Yönetişimin temelinde, bir ülkenin siyasi kurumları, devlet kapasitesi ve ekonomik kurumların düzenlenmesi gibi unsurlar olduğundan, yönetişim ve kurumlar arasında yakın bir ilişki söz konusudur (North vd., 2008:1). Bu çerçevede başarılı ve etkili makroekonomik performans, aynı zamanda kurumsal yapının bir fonksiyonudur. Ekonomideki aktörler etkili bir biçimde eşgüdüm sağlarsa, onların verimliliği de artar ki buda daha iyi

bir ekonomik performans anlamına gelir. Dolayısıyla ekonomideki aktörlerin verimli ve başarılı olması da ve ancak etkin bir kurumsal yapı ile mümkün olmaktadır (Kenworthy, 2005: 4, Ata vd. 2012: 325).

Kurumların, ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkisi düşük bir işlem maliyeti ile mümkün olmaktadır. Coase (1998) işlem maliyetinin, kurumların yapısına bağlı olduğunu ve etkin bir kurumsal yapının işlem maliyetini azaltan ve davranışlara standart getiren önemli bir işleve sahip olduğunu belirtmektedir (Hira ve Hira, 2000: 270). Düşük işlem maliyeti sebebiyle ortaya çıkan düşük üretim maliyeti, ekonomik aktivitenin canlanmasını sağlar ve bu durum da ekonomik sistemin daha verimli bir şekilde işlemesine ve ekonomik büyümede artışa neden olur. Bunun yanı sıra kurumsal yapı, bilgi asimetrisinin ve sınırlı rasyonelliğin neden olduğu, ekonomik mübadelelerdeki fırsatçılığı ortadan kaldırarak daha güvenilir bir iktisadi yapının oluşmasına da yol açmaktadır (Lambsdorff ve Teksöz, 2005:157; Eggertsson, 2002:5). Böylece, düşük işlem maliyeti ve güvenilir iktisadi yapının olanak sağladığı etkin ekonomik yaşam, kurumsal yapının bir neticesi olarak sağlanmış olur (North, 1997:2).

Bunun yanı sıra etkin kurumların varlığı, ekonomideki birimlerin, ticari risk ve artan rekabet ortamında işlem ve bilgi maliyetlerinin azalmasını sağlayarak, girişimcilerin yeni yatırımlarını teşvik etmektedir (Dampare ve Piesse, 2002: 2). Sonuç olarak, girişimcilerin ticari riski azalırken, kaynaklarda etkinlik sağlanmakta dolayısıyla ticari faaliyetler daha karlı hale gelebilmektedir (Yapraklı, 2008:303).

Yönetişim kalitesinin düşük olduğu ülkelerde ise, yolsuzluk düzeyinin yüksek olması, yoksullar için üretken devlet yatırımlarını ve sosyal harcamaları finanse etmek için kullanılacak vergilerden kaçınmaya yol açmaktadır (Şahbaz, vd., 2013:210). Yüksek yolsuzluk seviyeleri, yoksullara hizmet sağlanması için kullanılacak hükümet fonlarının saptırılmasına da yol açmaktadır (Rajkumar ve Swaroop, 2008). Devletin düşük idari kapasitesi ve hizmet sağlayıcıların vatandaşlara karşı zayıf hesap verebilirliği, sağlık, eğitim ve altyapı alanındaki devlet harcamalarının yoksulluğun azaltılması ve daha geniş kalkınma sonuçlarının elde edilmesi için etkili bir şekilde harcanmadığı anlamına gelmektedir (Kunal, 2014:1).

Yönetişim kalitesinin ele alındığı büyüme analizlerinde iyi yönetim ve ekonomik büyüme arasında önemli bir ilişkinin olduğu genel kabul gören bir yaklaşımdır. (Hall ve Jones 1999; Aron 2000; Acemoğlu, vd. 2004; Glaeser vd. 2004, Habyarimana ve Dushimayezu (2018)). Yasal altyapıdaki gelişmeler gibi daha iyi bir yönetim seviyesi, firmalara sermaye birikimi ve yeni mal ve üretim teknolojilerinin geliştirilmesi gibi verimli faaliyetlere

yatırım yapma konusunda teşvikler sağlarken, daha iyi yönetim aynı zamanda hanehalkının sağlık ve eğitime daha fazla harcama yapmalarını da teşvik etmektedir (Kunal, 2014:1).

Bu kısımda, iyi yönetim göstergeleri ile ekonomik büyüme göstergesi olarak da kişi başına düşen milli gelir verileri, 2022 yılı verileri ele alınarak incelenmiştir.

Tablo 2’de; Dünya Bankasının değerlendirmesine göre kişi başına geliri 12.376 \$’ın üzerinde olan ve “yüksek gelir sınıfına dahil ülkeler” e ilişkin yönetim göstergeleri ile kişi başına düşen gelir rakamları karşılaştırılmıştır. Tabloda, ülkelere ait yönetim göstergelerinin sıfırın üzerinde, artı değerler aldığı görülmektedir. Yani, yönetim göstergeleri açısından iyi durum olan +2.5’e yakın değerler aldığı ortaya çıkmaktadır. Kısacası tablodaki verilere göre, kişi başına geliri yüksek olan başka bir deyişle ile yüksek büyüme oranına sahip ülkelerin, aynı zamanda yönetim göstergelerinin de yüksek değerler aldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Yönetişim Göstergeleri ile Kişi Başına Düşen Gelir Göstergeleri (2022 Yılı)

ÜLKE	İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik (Şeffaflık)	Politik İstikrar	Hükümet Etkililiği	Düzenleyici Kalite	Hukukun Üstünlüğü	Yolsuzluğun Kontrolü	Kişi Başına Milli Gelir (\$)
Lüksemburg	1,54	1,06	1,77	1,83	1,77	1,88	126,426
Norveç	1,77	0,86	1,94	1,52	1,76	2,07	106,148
İrlanda	1,45	0,88	1,55	1,64	1,53	1,67	104,039
İsviçre	1,62	1,16	2,05	1,62	1,75	2,01	92,101
Katar	-1,05	0,96	1,14	0,87	0,92	0,80	88,046
Singapur	-0,05	1,46	2,14	2,21	1,78	2,09	82,807
ABD	0,85	0,04	1,26	1,42	1,37	1,10	76,398
İzlanda	1,42	1,26	1,56	1,31	1,70	1,57	72,903
Danimarka	0,79	0,87	1,99	1,84	1,90	2,40	66,983
Avustralya	1,32	0,93	1,53	1,89	1,51	1,76	64,491

Kaynak:www.govindicators.org

4. Yönetişim Göstergeleri Açısından Türkiye Ekonomisinin Değerlendirilmesi

Bu çalışmada Dünya Bankası tarafından hazırlanan yönetim endeksleri, Türkiye ekonomisi açısından ele alınarak bir durum değerlendirmesi yapılacaktır.

Dünya Yönetişim Göstergeleri yukarıda açıklandığı gibi 6 boyuttan oluşmaktadır. Tablo 3'de Türkiye ekonomisi için yönetim göstergelerinin 2012-2022 yılları arasındaki seyri ele alınmıştır.

Tablo 3: Türkiye'nin Yönetişim Göstergeleri (2012-2022)

	İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik	Politik İstikrar ve Şiddetsizlik	Hükümet Etkililiği	Düzenleyici Kalite	Hukukun Üstünlüğü	Yolsuzluğun Kontrolü
2012	-0,21	-1,22	0,43	0,45	-0,04	-0,16
2013	-0,25	-1,25	0,40	0,46	0,00	0,09
2014	-0,34	-1,09	0,39	0,43	-0,08	-0,13
2015	-0,37	-1,49	0,23	0,29	-0,21	-0,14
2016	-0,61	-2,01	0,03	0,20	-0,33	-0,17
2017	-0,71	-1,79	0,05	0,06	-0,30	-0,18
2018	-0,85	-1,32	-0,03	0,03	-0,37	-0,33
2019	-0,83	-1,37	0,02	0,00	-0,33	-0,30
2020	-0,86	-1,14	-0,13	-0,01	-0,41	-0,34
2021	-0,86	-1,10	-0,09	-0,08	-0,42	-0,39
2022	-0,93	-1,04	-0,20	-0,24	-0,46	-0,47

Kaynak:www.govindicators.org

Buna göre özellikle politik istikrar ve şiddetsizlik göstergesi genel olarak -I'nin altında kalmış 2016 yılında ise en düşük seviyesine indikten sonra tekrar yükselmeye başlamıştır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri olarak 2016 yılında gerçekleşen darbe girişimi ve ülkede yaşanan olağanüstü hal durumu gösterilebilir.

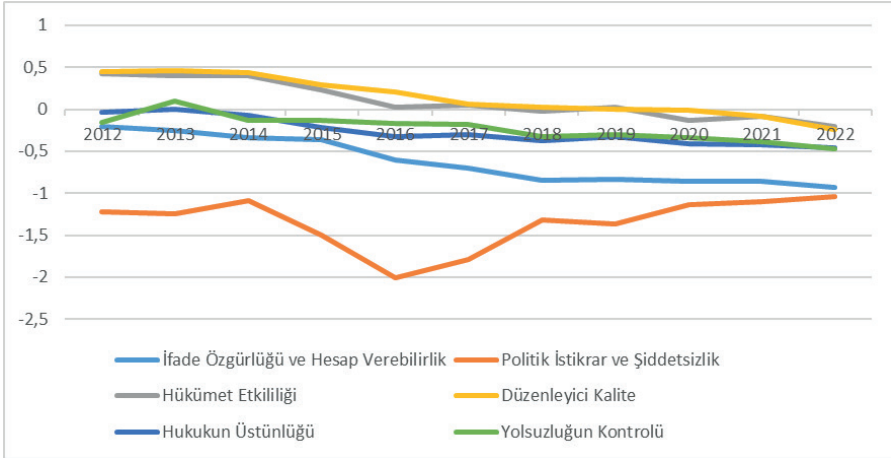
İfade özgürlüğü ve hesap verebilirlik göstergesindeki düşüş eğilimi 2018'den sonra daha da artmıştır. Yolsuzluğun kontrolü ve hukukun üstünlüğü göstergeleri oldukça paralel bir seyir izlemekte her iki göstergede 2013 yılından sonra bir gerileme söz konusudur. Burada özellikle hukukun üstünlüğü göstergesi ile ilgili olarak 2010 yılından sonra AB adaylık sürecinin yavaşlaması ile birlikte yapısal ve hukuksal reformların da yavaşlaması

bir neden olarak belirtilebilir. Yolsuzluğun kontrolü göstergesi ile ilgili olarak ise, yolsuzluğun engellenmesine yönelik kurumsal yapıda ve kamu politikasındaki yetersizlikler neden olarak gösterilebilir. Bu soruna çözüm olarak 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim Kontrol Kanunu ile mali disiplin ve kontrolün sağlanması, açıklık ve şeffaflığı öngören kamu politikalarının yürürlüğe girmesi; 6085 sayılı Sayıştay Kanunu ile kamu kurumlarında Sayıştay'ın denetim rolünün güçlendirilmesi gibi önlemler alınmıştır.

Hükümetin etkililiği ve düzenleyici kalite göstergeleri diğer göstergelere kıyasla daha yüksek değerlere sahip olduğundan, avantajlı olduğumuz alanlar olarak belirtilebilir. Bunun nedenleri olarak; bürokrasinin azaltılması, kamu hizmetlerinin vatandaşlara sunumunun iyileştirilmesi, e-devlet hizmetinin uygulamaya konulması, düzenleyici ve denetleyici kurumların rolündeki artış gibi sebepler gösterilebilir.

Grafik 1'de Türkiye'nin yönetim göstergelerinin seyri daha net bir şekilde görülebilmektedir. Buna göre Türkiye'nin söz konusu dönemde hükümet etkinliği, hukukun üstünlüğü ve düzenleyicilik kalitesi ile ilgili puanları, diğer yönetim göstergelerine kıyasla daha istikrarlı bir görünüm sergilemektedir. Yönetim göstergelerinde en düşük puanlar ise politik istikrar ve şiddetsizlik göstergesi ile ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik göstergelerinde görülmektedir.

Grafik 1. Türkiye Ekonomisinde Yönetişim Göstergeleri (2012-2022)

Kaynak: www.govindicators.org

Dünya Bankası tarafından hazırlanan yönetim endeksleri, yüzdelik sıralama cinsinden de ölçülmektedir. Yüzdelik sıralama, çalışmada yer alan

tüm ülkeler arasında ülkenin sıralamasını göstermektedir. Yüzdelerle sıralama açısından ölçülen yönetim göstergeleri için, 2010-2021 yılları arasında Türkiye'nin sıralamasına bakıldığında, hükümetin etkililiği, düzenleyici kalite ve yolsuzluğun kontrolü boyutları 40 - 60 yüzdelerle dilimde orta aralıkta kalmaya devam ederken; ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik, politik istikrar ve şiddetsizlik ve hukukun üstünlüğü boyutları; 15 - 40 yüzdelerle dilimde kötüleşme eğilimi göstermektedir (Tablo 4). Yine bu dönemde kişi başına düşen gelir rakamlarının da azalarak 11,018 \$'dan 9,661 \$ a düştüğü görülmektedir.

Tablo 4: Türkiye'de Yönetişim Göstergeleri Yüzdelerle Sıralaması (2010-2021)

	İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik	Politik İstikrar ve Şiddetsizlik	Hükümet Etkililiği	Düzenleyici Kalite	Hukukun Üstünlüğü	Yolsuzluğun Kontrolü	Kişi Başına Milli Gelir (\$)
2010	44,55	18,96	64,11	61,24	54,98	59,05	11,015
2011	44,13	18,48	64,93	63,03	55,87	58,77	11,308
2012	41,78	12,80	65,88	66,35	54,46	61,61	11,697
2013	40,85	10,9	65,88	66,82	54,46	60,66	12,508
2014	36,45	11,9	68,27	66,35	54,81	53,85	12,020
2015	35,47	9,05	63,46	63,46	48,56	53,85	10,851
2016	30,05	4,76	54,33	62,02	40,38	51,44	10,734
2017	27,59	7,14	55,29	56,73	42,31	49,52	10,464
2018	24,64	10,38	51,44	55,77	38,94	44,23	9,400
2019	24,15	9,91	53,85	53,85	41,83	43,75	9,103
2020	24,15	12,74	47,6	50,48	38,46	43,27	8,5061
2021	23,67	12,26	49,52	49,04	36,54	40,38	9,661

Kaynak:www.govindicators.org

5. SONUÇ

Büyüme literatürüne ilişkin son dönemdeki teorik tartışmalar, ekonomi dışı faktörlerin de ekonomik faktörler kadar büyüme sürecindeki önemi üzerine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda, ülkelerin sahip oldukları, siyasal, hukuksal, sosyal ve kültürel birtakım kurumsal faktörlerin, büyümenin temel belirleyicisi olduğu görüşü, birçok bilim adamı ve düşünür tarafından savunulmaktadır. Buna göre, etkin kurumlar ve kurumsal yapı; kaynak israfını önlemek, piyasa belirsizliklerini ortadan kaldırmak, pozitif dışsallıklar

yaratmak ve teknolojik bilgi yayılımını kolaylaştırmak suretiyle uzun dönemli ekonomik büyümeyi etkilemektedir.

Kurumların etkinliğini sağlayan ve kalitesini artıran en önemli unsurlardan biri olarak ise iyi yönetim olgusu öne çıkmaktadır. İyi yönetim paydaşların katılımını ve entegrasyonunu ve gerçekleştiren ve ekonomik kalkınma stratejilerini birbirine yaklaştıran açık ve şeffaf bir süreçtir (Khouya, 2020: 74). Bu çerçevede iyi yönetim ilkelerinin uygulandığı ülkelerde, hem kurumsal kalite hem de ekonomik refah düzeyi açısından daha iyi sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Yönetişim kalitesinin ölçülmesinde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu çalışmada yönetim göstergesi olarak Dünya Bankası tarafından oluşturulan Dünya Yönetişim Göstergesi (WGI) kullanılmıştır. Bu çerçevede; ekonomik büyüme sürecinde yönetim kalitesinin rolünü açıklamak için gelişmiş ülkelere ait yönetim göstergeleri ile kişi başına gelir verileri karşılaştırılmıştır. Mevcut verilerin incelenmesi neticesinde yönetim kalitesinin yüksek olduğu ülkelerde büyüme (kişi başına düşen gelir miktarı) göstergelerinin de yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu durum, iyi yönetimin ekonomik büyüme sürecinde, önemli bir faktör olabileceği düşüncesini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, ülkeler arasındaki mevcut gelir farklarının azaltılması ve uzun dönemde istikrarlı bir ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için, sadece ekonomik faktörlerin değil aynı zamanda sosyal, hukuksal, siyasal ve kültürel unsurlardan oluşan ve kurumsal yapı olarak da ifade edilen faktörlerin de göz önüne alınarak oluşturulacak ekonomik büyüme yaklaşımlarına ve politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Zira son dönem iktisat bilimindeki genel yaklaşım ve inanış da bu yönde ilerlemektedir. Bu alanda yapılan kantitatif çalışmalarda bu sonucu doğrulamaktadır.

Bu bilgiler ışığında, Türkiye ekonomisi açısından da sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin/kalkınmanın tesis edilmesinde sadece ekonomik unsurlara odaklanmak yerine kurumsal unsurlara ve iyi yönetim düzeyine de odaklanmak daha doğru bir strateji olacaktır. Türkiye ekonomisi açısından iyi yönetim göstergeleri incelendiğinde son 20 yıl içinde ciddi ilerlemeler olmakla beraber, hala istenilen düzeylerin sağlanamadığı, orta düzey ekonomiler kategorisinde yer alan bir durum tespiti yapılabilmektedir. Bu çerçevede, istikrarlı ve sürdürülebilir bir makroekonomik iyileşmenin gerçekleşmesi için ekonomik unsurlarla birlikte yapısal unsurlar ve iyi yönetim göstergeleri üzerinde ortaya konulabilecek ilerlemeler daha etkin ve başarılı bir hamle olarak görülebilir. Yine bu doğrultuda, yönetim kalitesini artırmaya katkı sağlayacak kamu politikalarına öncelik verilmesi ve uygulanması öncelikli tercih olarak benimsenmelidir.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., Johnson, S. And Robinson, J.A.. (2004). “Institutions as The Fundamental Cause of Long-Run Growth”, NBER Working Paper, No. W1048
- Aron, J. (2000). Growth and Institutions: A Review of the Evidence. The World Bank Research Observer 15(1): 99–135.
- Ata A. Y. Ve A. Şahbaz (2013). “Mülkiyet Hakları Ve Makro Ekonomik Performans Üzerine Etkileri: Ab Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir İnceleme”, Sosyoekonomi Dergisi, 9(20), 3-2, ss.161-180, ISSN: 1305-5577.
- Ata, A.Y., Koç, A., ve Akça, H. (2012). “The Relationship Between Economic Growth and Institutional Structure in OECD Countries: Cross Sectional Analysis”. Actual Problems of Economics, 10(136), 323-333.
- Coşkun, B., Süslü, B. ve Pank, Ç. (2019), “Türkiye İçin İyi Yönetişim ve Toplumsal Refah İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Vol: 33(1), 219-241.
- Dampare, G. A., Jennifer Piesse, J. (2002). Financial Development, Political Institutions and Economic Growth in the ECOWAS Sub-Region: An Empirical Analysis, The Management Centre, King’s College London University of London, 1-5
- Dixit, A. K., (2009). “Governance Institutions and Economic Activity”, American Economic Review 99(1), 5-24
- Eggertsson, T. (2002) “Neoinstitutional Economics”, The New Polgrove Dictionary of Economics and The Law, Vol. 2, 665-671.
- Fukuyama, F. (2013). What is governance? Working Paper 314. Washington, DC: Center for Global Development.
- Glaeser, E., G. La Porta, F. Lopez-De-Silanes, and A. Shleifer. (2004). “Do Institutions Cause Growth?” Journal of Economic Growth 9:271–303.
- Grindle. M. (2004). “Good Enough Governance: Poverty Reduction and Reform in Developing Countries”, Development Policy Review, Volume 17, Issue 4, pp. 525–548.
- Gündoğdu, H., AYTEKİN, A. (2020). “Yönetişim Göstergeleri Bağlamında Ülkelerin Kümeleme Analizi ve Aras İle Değerlendirilmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , (66), 301-318
- Habyarimana J. B., Dushimayezu B. (2018), “Good Governance, Economic Growth and Development: Insights from a 22-Year Econometric Analysis in Rwanda”, East Africa Research Papers in Economics and Finance EARP-EF No. 2018:19.
- Hall, R. E., Jones. C. I. (1999) “Why Do Some Countries Produce So Much More Output Per Worker Than Others?”, The Quarterly Journal of Economics, MIT Press, vol. 114:1, February 83-116.

- Hira, A., Hira R. (2000) "The New Institutionalism: Contradictory Notions of Change", *American Journal of Economics and Sociology*, 59:2, April, 264-284.
- Huther, J. ve Shah A. (2000), "Anti-Corruption Policies and Programs: A Framework for Evaluation". Policy Research Working Paper;No. 2501. World Bank.
- Kaufmann, D., Kraay, A. and Mastruzzi, M., (2009). *Governance Matters VIII: Aggregate And Individual Governance Indicators, 1996-2008*. Policy Research Working Paper No. 4978. World Bank Development Research Group
- Kaufmann, D., Kraay, A. and Mastruzzi, M., (2010) "The Worldwide Governance Indicators : A Summary of Methodology, Data and Analytical Issues". World Bank Policy Research
- Kenworthy, L. (2005) "Institutional Coherence and Macroeconomic Performance", *Socio-Economic Review*, Vol.4, October, 69-91.
- Kersbergen, K.V, Waarden, F V. (2004), "Governance As A Bridge Between Disciplines: Cross-Disciplinary Inspiration Regarding Shifts in Governance and Problems of Governability, Accountability and Legitimacy", *European Journal Of Political Research*, 43(2), 143-171
- Khouya, M., Benabdelhadi, A. (2020). *Good Governance And Its Impact On Economic Development: A Systematic Literature Review*. *International Journal of Accounting, Finance, Auditing, Management and Economics*, 1(1), 47-67.
- Kraipornsak P. (2018). "Good Governance And Economic Growth: An Investigation Of Thailand And Selected Asian Countries", *Eurasian Journal of Economics and Finance*, 6(1), 2018, 93-106
- Kunal, S. (2014). *Governance and Development Outcomes in Asia*. ADB Economics Working Paper Series, 384, Mandaluyong: Asian Development Bank.ççç
- Lambsdorff, J. G., S. Utku Teksoz (2005), "Corrupt Relational Contracting": *The New Institutional Economics of Corruption*, (Ed: Johann G. Lambsdorff, M. Taube and M. Schramm), Routledge Pres, 154-168.
- North, D. (1997) "The Contribution of The Institutional Economics to And Understanding of The Transition Problem", *UNU/WIDER 1997 Annual Lecture*, March,
- North, D., Acemoğlu D., Fukuyama, F ve Rodrik, D. (2008). *Governance, Growth, and Development Decision Making*. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington
- Özdemir, D., İmamoğlu, İ. K. (2021). "Yönetişim Göstergeleri ve Büyüme: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan G20 Ülkeleri İçin Bir Nedensellik Analizi". *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 5 (1)

- Şahbaz, A., A. Koç ve A. Y. Ata (2013); Yolsuzluk Ve Kamu Borcu İlişkisi: AB Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir İnceleme”, Akdeniz Üni. İİBE Dergisi, (26), ss. 206-220.
- Rajkumar, A. S., V. Swaroop. (2008). “Public Spending and Outcomes: Does Governance Matter? Journal of Development Economics” 86:96–111.
- Yapraklı, S. (2008). “Kurumsal Yapının Ekonomik Büyüme Etkisi: Üst Orta Gelir Düzeyindeki Ülkeler Üzerine Bir Uygulama” Ege Akademik Bakış, 8 (1), 301- 317.